

УДК 339.922:3.071

І. В. Свіда

кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу,
Мукачівський державний університет, Україна
ivana9689@gmail.com

ПІДВАЛИНИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті здійснено аналітичну оцінку проблем сталого розвитку в Україні, наголошено на ролі глобалізації в сучасних світових процесах. Обґрунтовано необхідність формування для України довгострокової конкурентної стратегії та проведення радикальних реформ як підвалин реалізації сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток; глобалізація; реформи; конкурентоспроможність; стратегія розвитку держави.

Ivanna Svyda

PhD (Economics), Assistant Professor, Mukachevo State University, Ukraine
26 Uzhgorodska Str., 89600, Mukachevo, Ukraine

THE FOUNDATIONS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE IN GLOBALIZATION CONDITIONS

Abstract. *Introduction.* In 21 century, in many branches of world's economy and sectors of social life the crisis phenomena continue to deepen. In such situation, the world society have a task of forming and fixating a new worldview, developing of general priorities, goals and ethical values.

Purpose of this article is to research modern tendencies of the globalization process in the world scale and determine the possible place of Ukraine in the system of globalism on the base of sustainability.

Results. During almost 25 years of independence, Ukraine stays in difficult socio-economic condition. The reason of this situation is ineffective administration of the country on the side of oligarchic clans system, which have usurped the power and put their own interests as the priority, instead of reforms in the country. Despite the global threats and actions of the countries' governments towards their ceasing, Ukraine still has not developed competitive strategy and the reforms are being postponed.

Conclusion. If Ukraine became a country with the strong economy, then, in conditions of globalism, it would be able to provide fast and qualitative development. If the long term competitive strategy on the sustainability base was not created on the governmental scale, the political elite, able to realize this strategy, would not form. In this case, only bankruptcy, riots and dissidence awaits Ukraine.

Keywords: sustainable development; globalization; reform; competitiveness; strategy of state development.

JEL Classification: F01

И. В. Свіда

кандидат экономических наук, доцент кафедры маркетинга, Мукачевский государственный университет, Украина

ОСНОВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация. В статье осуществлена аналитическая оценка проблем устойчивого развития в Украине, отмечена роль глобализации в современных мировых процессах. Обоснована необходимость формирования для Украины долгосрочной конкурентной стратегии и проведения радикальных реформ как основ реализации устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие; глобализация; реформы; конкурентоспособность; стратегия развития государства.

Постановка проблеми. У XXI столітті в багатьох галузях світового господарства та сферах суспільного життя продовжують поглиблюватися кризові явища. Основними кризами XXI століття стали: світові фінансові кризи; криза довіри до глобалізаційних інституцій; криза «надвиробництва»; дисбаланс між складниками «людина-довкілля-економіка»; нестабільність у світовій економіці; «криза цивілізацій» тощо. У такій ситуації перед світовою спільнотою постало завдання формування та закріплення нового світогляду, вироблення спільних пріоритетів, цілей і морально-етичних цінностей. При цьому спільною ідеєю, яка б об'єднала народи та держави, може бути сталий розвиток людства.

На сучасному етапі Україна переживає глибоку соціально-економічну кризу через загострення економічних, соціальних та екологічних проблем, викликаних здебільшого неефективним управлінням. Тепер саме від вибору подальшої економічної моделі – виживання або розвитку – залежить майбутнє держави та її місце у глобалізованому світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив глобалізації на сталий розвиток досліджується як закордонними, так і вітчизняними вченими. Значний вплив на формування постулатів сталого розвитку мали наукові праці таких відомих закордонних учених, як Р. Гейнберг (R. Heynberh), К. Гофман (K. Hofman), Г. Дейлі (H. Daily),

Р. Кейтс (R. Kates), Д. Кемберленд (D. Kemberlend), Т. Перріс (T. Parris), Д. Хулс (J. Hulse) та ін.

Серед вітчизняних науковців, котрі приділяють увагу дослідженню процесів сталого розвитку, можна виділити таких учених, як Ю. Барський, О. Білорус, І. Вахович, В. Герасимчук, Б. Данилишин, В. Загорський, В. Кравців, В. Трегобчук, М. Хвесик, О. Шаблій та ін. Однак з огляду на збільшення кола проблем в умовах глобальних перетворень, існує об'єктивна необхідність більш глибокого науково-теоретичного дослідження сучасних підходів до концепції сталості як передумови для формування і впровадження довгострокової стратегії конкурентоспроможного розвитку України.

Мета статті – дослідити сучасні процеси сталого розвитку та глобалізації та визначити можливе місце України в системі глобального розвитку.

Основні результати дослідження. Дослідження підходів щодо визначення поняття «сталий розвиток» показує, що попри існування значної кількості тлумачень цієї категорії жодне з них не стало загальноприйнятим. В науковому обґрунтуванні засад теорії сталого розвитку одним із перших трактувань відповідного терміну стало положення, сформульоване Г. Дейлі (Daily, 2002), який визначив сталий розвиток як гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес усієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремих країн нашої плане-

ти за науково обґрунтованими планами (методами системного підходу), коли у процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення, у тому числі за етнічними, расовими чи статевими ознаками [1, с. 4]. Всі подальші визначення терміну «сталий розвиток» практично не виходять за межі трактування, яке дав Г. Дейлі, але доповнюються відповідно до вимог часу.

Загальноприйнятим критерієм сталого розвитку є стійкість (стабільність). Стійкість – це здатність довго зберігати досягнуту рівновагу й виявляти свої властивості, не піддаватися руйнуванню, витримувати зовнішній вплив, протидіяти чомусь. Головною умовою сталого розвитку є досягнення і збереження ринкової рівноваги, тобто такої синхронізації процесів, що зрівноважує споживання і відновлення, розподіл та інтеграцію.

У концепції «Порядок денний на XXI століття» (United Nations Conference on Environment and Development), прийнятій у 1992 р. в Ріо-де-Жанейро, декларується перехід до сталого розвитку, який є новою стратегією на XXI століття, а навколишнє середовище і соціально-економічний розвиток розглядаються як взаємопов'язані та взаємозалежні сфери.

На Йоганнесбурзькому Саміті у 2002 році визначені головні завдання сталого розвитку: викоринення бідності, зміна нестійких моделей виробництва та споживання, охорона і раціональне використання природо-ресурсної бази економічного та соціального розвитку [2]. Подальше оформлення принципів сталого розвитку відбувалося на чергових міжнародних самітах, а саме: 2010 р. – саміт ООН з питань Цілей розвитку тисячоліття; 2012 р. – Всесвітній екологічний форум (Саміт Землі Ріо+20) в Ріо-де-Жанейро. У 1999 році за сприяння Програми розвитку ООН та Агенції США започатковано Міжнародний проект «Програма сприяння сталому розвитку в Україні».

Серед проблем, які стримують сталий розвиток в Україні в умовах глобалізації, можна виділити такі: клановість та олігархія в органах державної влади; відсутність чіткої програми реформ і затягування процесу її реалізації; відсутність розробленої національної конкурентної стратегії на засадах сталості; неефективність діючих економічних інструментів та засобів стимулювання впровадження екологічно безпечних, енерго- і ресурсозберезливих технологій промисловими підприємствами; нестабільна екологічна ситуація; відсутність комплексного підходу до вирішення завдань раціонального природокористування та охорони довкілля.

Україна має і конкурентні переваги, які можна використати в умовах глобалізації, серед яких: вигідне геополітичне розташування; доступність транспортно-комунікаційної інфраструктури; наявність кваліфікованого персоналу, ресурсозабезпеченість. Перелічені фактори повинні стати основою формування сприятливого інвестиційного клімату, розробки заходів щодо інтеграції країни в міжнародне економічне співтовариство та виходу на глобальні ринки.

Глобалізація сприяє інтеграції, кооперуванню, розширенню міжнародної співпраці й виявленню спільних проблем, що постають перед світовою спільнотою. У той же час глобалізація робить національну економіку вразливою. Відомим є той факт, що високий рівень споживання населення не відповідає наявним ресурсам і рівню виробництва. Глобальне надспоживання призводить до тотальної кризи. Зокрема О. Білорус, член-кореспондент НАН України, дотримується думки, що проблеми в американській економіці, спричинені різким скороченням заощаджень, зростанням дешевих кредитів, неадекватним споживанням та масовим неповерненням іпотечних кредитів, породжені «кризою надспоживання». Криза вийшла за межі однієї країни і поширилася на весь світ. На думку вченого, світова криза – це черговий виток глобалізації, який

неминуче зламає всю стару форму світопорядку та призведе до реформування нової глобальної світової економічної системи – системи глобалізму [4].

Процес глобалізації має як своїх прихильників (глобалістів), так і противників (антиглобалістів). Серед науковців теж немає єдності на рахунок поглядів на процес глобалізації. Більшість науковців акцентують увагу на її позитивному ефекті, тоді як інші вказують на негативні наслідки для економіки «непривілейованих» країн.

Прихильники глобалізації схиляються до думки, що в умовах глобалізації є можливості економічного зростання при збереженні національної культури незалежно від території проживання, зниження ролі таких понять, як час, простір, території локалізації. Відсталі країни мають змогу подолати науково-технічний відрив за рахунок інвестицій із розвинених країн.

Противники глобалізації вказують на недосконалість сучасної світової економічної системи, яка в умовах глобалізації функціонує в основному за традиційними схемами, а відтак країни, що розвиваються практично не мають можливості покращити своє становище шляхом добросовісної конкуренції. Транснаціональні корпорації (ТНК) зацікавлені в монополізації ринків таких країн, а також у безконтрольній експлуатації їх природних ресурсів.

Однією з головних причин світової кризи є те, що глобальний ринок, використовуючи декілька резервних валют, не має єдиного казначейства, корпоративного законодавства, планування та прогнозування. Багато хто з фахівців вказує на кризу економічної науки через те, що її конструкт не розрахований на існування глобального ринку. Наприклад, відомий російський економіст О. Мовсесян майже 15 років тому стверджував: «Економічні процеси протікають сьогодні із надзвичайною швидкістю. Практично всі вони набули властивості перехідних процесів, і теоретичні постулати, які добре зарекомендували себе в минулому, вже не можуть до кінця пояснити що відбувається й тим більше прогнозувати майбутнє. Виникає нова глобальна мегаекономічна система зі своїми закономірностями, якій повинна відповідати нова, досі ще не сформована теорія світової економіки. Ми знаходимося на початку нового історичного етапу економічного розвитку, і тому нині особливо актуально узагальнити накопичений арсенал теорій світової економіки» [5].

Можна багато дискутувати та посилатися на авторитетних науковців, які пишуть про завершення процесу глобалізації, імовірний крах капіталістичної моделі розвитку, акцентують увагу на загрозі виникнення різноманітних соціально-економічних катаклізмів і геополітичних зрушень або пропонують свої аргументовані прогнози щодо подальшої долі глобалізаційних процесів. Очевидним залишається одне: важко з точністю спрогнозувати в довгостроковій перспективі зміст глобалізації, не наражаючись на псевдотеорії. У такій ситуації краще визначитись, яке місце може зайняти Україна в багатомірній світовій архітектурі майбутнього?

У сучасних умовах жодній країні розвиватися ізольовано від світового ринку практично неможливо. Навіть якщо таке трапляється, то це означає повну, а не тільки технологічну відсталість у всіх сферах діяльності. Прикладом можуть слугувати КНДР і Куба.

На думку багатьох фахівців, в умовах глобальної економіки Європейський Союз розглядає Україну як сировинний додаток. Вони пояснюють це відсутністю спільних високотехнологічних проектів. Адже країни ЄС в основному беруть участь у тих проектах, де йдеться про сировину (наприклад, зернові культури), не поспішаючи долучати Україну до високих технологій. Але, можливо, наша країна, яка за Індексом сприйняття корупції зайняла у 2013 р. 144-е (серед 177 країн) [6] місце у світі, сама створює собі імідж ненадійного партнера?

Мусимо визнати, що Україна, одна із найбагатших за трудовим та природно-ресурсним потенціалом країн світу, опинилася на задвірках цивілізації. Україна не є членом навіть G-20, до якої ввійшли такі країни, як Росія, Китай,

Індія, Бразилія та інші. Те, що Україна майже постійно знаходиться у кризовому, нестабільному стані, – це закономірний наслідок непрофесійного управління кланово-олігархічної системи, яка впродовж всіх років незалежності по-хижацьки експлуатувала ресурси країни з метою власного збагачення. Через ваучерну приватизацію об'єктів державної власності збагатилися наближені до влади особи, які не усвідомлювали важливості принципів державотворення. Відтак у незалежній Україні відбулося становлення кланово-олігархічної системи. Інтелектуальна еліта країни виявилася незатребуваною, що спричинило масовий відплив трудових ресурсів за кордон, знецінення освіти та науки.

Показники, наведені на рис. 1, показують, що протягом 1991–2013 р. кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки, зменшилася на 201 од., а кількість науковців – на 217 157 осіб.

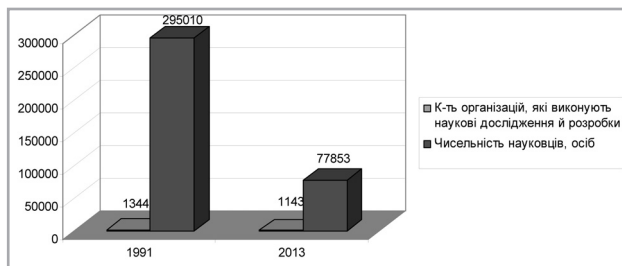

Рис. 1. Наукові кадри та кількість організацій із НДР в Україні
Джерело: Державна служба статистики України [7]

Економічно розвинені країни розглядають освіту і науку як найважливіші руші прогресу, що формують інтелектуальну еліту нації, а тому зацікавлені у фінансовій підтримці цих галузей. В Україні така підтримка здійснювалася тільки «на папері», що зумовило міграцію висококваліфікованих кадрів в інші країни або галузі, більш «престижні» та оплачувані на той час.

Навіть ті сфери, де Україна була традиційно конкурентоспроможною, зруйновано. Наприклад, сільське господарство. Попри існування потужних тваринницьких комплексів і ферм поголів'я худоби катастрофічно зменшувалось. Утримувати фермерські господарства стало не рентабельно. А відтак зросли обсяги експорту дешевих м'ясних виробів. Державна політика була спрямована не на захист чи підтримку вітчизняного виробника, а на заробляння грошей «певними» посередницькими структурами.

Унаслідок занепаду аграрного сектору в Україні втрачено майже 504,5 тис. га родючих земель (рис. 2), а це економічний потенціал глобального значення. Нині у світі виробництво зерна складає близько 1,5 млрд. т; за даними ООН, у наступні 20–30 років додаткова потреба у зерні може зрости до 1 млрд. т [8]. В Україні, не дивлячись на високу продуктивність земель, закуповуються елементарні продукти харчування – овочі, фрукти, м'ясо-молочні продукти.

Попри використання великого обсягу природних ресурсів та, як наслідок, руйнування природного середови-

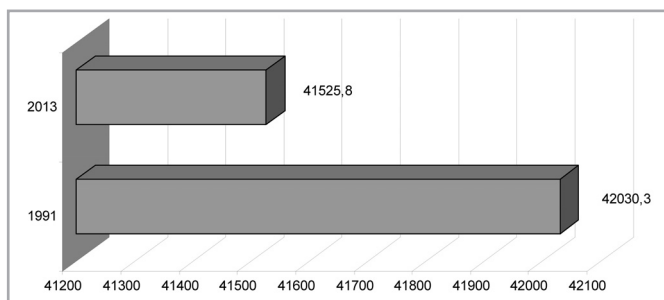

Рис. 2. Площа сільськогосподарських угідь України, тис. га
Джерело: Державна служба статистики України [7]

ща індустріальне суспільство розвинених країн забезпечило своєму населенню високий рівень матеріального добробуту та високий рівень якості проживання.

За радянської моделі індустріального суспільства не було створено матеріальної основи для високої якості життя населення, хоча природних ресурсів при цьому вичерпано не менше. Те ж саме стосується й періоду незалежності України.

Парадигма сталого розвитку суттєво відрізняється від парадигми індустріального (традиційного) розвитку, яка ґрунтується на екстенсивному типі економічного зростання шляхом збільшення обсягів залучених до процесу виробництва ресурсів. За інтенсивного типу економічне зростання забезпечується шляхом ефективнішого використання ресурсів на основі досягнень науково-технічного прогресу та найпрогресивніших форм організації виробництва.

У постіндустріальному (постекономічному) суспільстві відбувається перехід від товарної до сервісної економіки. Провідна роль належить наданню послуг та інформації. Звідси й назва постіндустріального суспільства – інформаційне суспільство. У ньому формується новий соціальний клас – інтелектуальна еліта і технократи, які координують матеріальне виробництво та процес створення високих технологій. Матеріальне забезпечення людини не ігнорується, але на перше місце висуваються питання розвитку й самореалізації особистості.

Для України, як і для інших країн, актуальним є питання пошуку шляхів та механізмів управління сталим розвитком, виведення країни на більш високий рівень існування.

Україна взяла участь у самітах в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) та Йоганнесбурзі (2002 р.). Як результат, протягом 1992–1999 рр. на державному рівні були вжиті певні заходи до поступового переходу економіки України до більш збалансованого розвитку. У 1996 р. уряд розробив проект Концепції переходу України до сталого розвитку, у 1997 р. оприлюднено Державну доповідь «Україна: проблеми сталого розвитку», у 2006 р. затверджено Стратегію сталого розвитку України, у 2008 р. розроблено Національну стратегію розвитку – Україна-2015.

У «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [9] зазначається, що головна системна проблема полягає в тому, що результативність, якість функціонування і структура креативної частини національної інноваційної системи – сектору досліджень і розробок, освіти, винахідництва – не повною мірою відповідають потенційним потребам інтенсивного розвитку економіки. З другого боку, структурно відстала, технологічно низькоукладна вітчизняна економіка, отримана у спадок від СРСР, а також система підприємництва, що склалася під впливом нав'язаних Україні ззовні неоліберальних реформ, залишаються вкрай несприйнятними до сучасних досягнень науки та технологічних інновацій.

Отже, криза в Україні має системний затяжний характер через хаос, постійну невизначеність, розбалансованість економіки, стихійний підхід до розв'язання проблем у соціально-економічній та інших сферах. У сучасних умовах, не дивлячись на попередження про високу ймовірність кризових явищ, в Україні так і не вироблена довгострокова конкурентна стратегія, що дала б змогу підготуватися до можливих змін.

Забезпечення конкурентоспроможності держави є необхідною умовою формування системи її сталого розвитку. Цей процес супроводжується створенням та нарощенням конкурентних переваг, результатом використання яких є забезпечення високого рівня людського розвитку та економічно безпечного розвитку країни у цілому.

Підвищення конкурентоспроможності має стати найважливішим пріоритетом державної політики, формування сприятливого внутрішньо- та міжрегіонального конкурентного середовища. В Україні політика забезпечення та підвищення конкурентоспроможнос-

ті держави поки що не здобула відповідного наукового обґрунтування, належного організаційно-економічного та методичного забезпечення.

На думку О. Білоруса, з-поміж трьох видів конкурентних переваг – ресурсних, операційних та стратегічних – останні є найважливішими [1]. За наявності розробленої державної конкурентної стратегії можна мобілізувати ресурсний потенціал для протистояння в конкурентній боротьбі, захисту від конкурентів і реалізації власного сценарію розвитку, адекватного ситуації.

Висновки. Україна – це країна із населенням 45 426,2 тис. осіб, високоякісним трудовим потенціалом, різноманітними природними ресурсами, але водночас із відсталою економікою та немодернізованим виробництвом. Умовами забезпечення сталого розвитку для неї є вміле використання конкурентних переваг, активне реформування економічного життя, забезпечення соціального розвитку та охорона довкілля.

Для цього потрібно розробити довгострокову конкурентну стратегію на засадах сталості, спрямовану на структурну перебудову економіки, відтворення промисловості, інноваційні зрушення, розвиток інфраструктури, проведення реформ. Якщо Україна стане сильною самодостатньою державою з модернізованою економікою, то навіть у найжорсткіших умовах глобалізму зможе вистояти і забезпечити при цьому прискорений та якісний розвиток.

Література

1. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / Г. Дейлі ; пер. з англ. – К. : Інтелсфера, 2002. – 312 с.
2. Йоханнесбургский саммит 2002 г. Резолюция 2. План выполнения решений всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/plan_wssg.pdf
3. Сприяння сталому розвитку в Україні : Міжнародний проект за ініціативи Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй та Агенції США з міжнародного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.undpsust.kiev.ua/>
4. Білорус О. Сучасна світова фінансово-економічна криза як прояв тотальної кризи системи глобалізму [Електронний ресурс] / Білорус О. // Економічний часопис-XXI (Economic Annals-XXI). – 2008. – № 11–12. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2008/11-12/200801.html>
5. Мовсесян А. В. О классификации теорий мировой экономики / А. Г. Мовсесян // Вестник финансовой академии. – М., 2001. – № 2. – С. 15–16.
6. Corruption Perceptions Index (CPI) [Electronic resource] / Transparency International. – 2013. – Accessed mode : <http://www.transparency.org/cpi2013>
7. Державна служба статистики України / Офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. United Nations / Official website. – Accessed mode : <http://www.un.org/ru/>
9. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів ; авт.-упоряд.: Г. О. Андрощук, І. Б. Жилев, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

10. Дробноход М. Сучасні тенденції еволюційного розвитку людства та Україна / М. І. Дробноход // Освіта і управління. – 2009. – № 3–4. – С. 7–24.
11. Сото Э. Иной путь: Невидимая революция в третьем мире: исследование нелегальной экономики в Перу / Э. Сото ; пер. с англ. Б. Пинскер ; авт. введ. М. В. Льюса. – М. : Catallaxy, 1995. – 24 с.
12. Mesarovic M. Mankind at the Turning Point: the second report of the Club of Rome [Electronic resource] / M. Mesarovic, E. Pestel. – N.Y. : World Resources Institute, 1974. – Accessed mode : <http://www.wri.org/>
13. Hulse J. H. Sustainable Development at Risk: Ignoring the Past / J. H. Hulse. – New Delhi : Cambridge University Press India; Ottawa : International Development Research Centre, 2007. – 390 p.
14. Erlich A. International Encyclopaedia of the Social Sciences / A. Erlich, A. Gerschenkron ; edited by D. Sills. – The Free Press, 1979. – Vol. 18.
15. Kates R. W. What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice / R. W. Kates, T. M. Parris, A. A. Leiserowitz // Environment: Science and Policy for Sustainable Development. – 2005. – No 3. – P. 8–21.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2014

References

1. Daily, G. (2002). *Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development* (Trans. from Eng.). Kyiv: Intelsfera (in Ukr.).
2. Johannesburg Summit (2002). *Plan Execution of the World meeting solutions on level of sustainable development (Resolution 2)*. Retrieved from http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/plan_wssg.pdf (in Russ.).
3. The United Nations and the US Agency for International Development. *Promoting sustainable development in Ukraine (International Project Development Programme)*. Retrieved from <http://www.undpsust.kiev.ua/> (in Ukr.).
4. Bilorus, O. (2008). Modern worldwide economical crisis as a sign of the total globalization system crisis. *Economicni Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 11-12. Retrieved from <http://soskin.info/ea/2008/11-12/200801.html> (in Ukr.).
5. Movsesian, A. G. (2001). Classification of the theories of the world. *Vestnik finansovoy akademii (Announcer of Financial Academy)*, 2, 15-16 (in Russ.).
6. Transparency International (2013). *Corruption Perceptions Index (CPI)*. Retrieved from <http://www.transparency.org/cpi2013>
7. The State Statistics Service of Ukraine (*Official site*). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. United Nations (*Official site*). Retrieved from <http://www.un.org/ru/>
9. Androschuk, G. O., Zhyliaev, I. B., Chizhevskiy, B. G., & Shevchenko, M. N. (2009). *The strategy of innovative development of Ukraine for 2010-2020 in terms of Global Challenges*. Kyiv: Parliamentary Publishing House (in Ukr.).
10. Drobnohod, M. (2009). Modern tendencies of evolutionary development of mankind and Ukraine. *Osvita i upravlinnia (Education and Management)*, 3-4, 7-24 (in Ukr.).
11. Soto, E. (1995). *Another way: invisible revolution in the third world: Research of the illegal economy in Peru* (Trans. from Eng.). Moscow: Catallaxy (in Russ.).
12. Mesarovic, M., & Pestel, E. (1974). *Mankind at the Turning Point: the second report of the Club of Rome*. N.Y.: World Resources Institute. Retrieved from <http://www.wri.org/>
13. Hulse, J. (2007). *Sustainable Development at Risk: Ignoring the Past*. New Delhi: Cambridge University Press India; Ottawa: International Development Research Centre.
14. Erlich, A., & Gerschenkron, A. (1979). *International Encyclopaedia of Social Sciences. The Free Press, Vol. 18*.
15. Kates, R., Parris, T., & Leiserowitz, A. (2005). What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 47(3), 9-21.

Received 12.10.2014

ІНТЕРНЕТ-ХОЛДИНГ ІНСТИТУТУ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

57 веб-ресурсів

www.SOSKIN.info